

РАЦЮК ОЛЕСЯ ІВАНІВНА

Методист Закарпатського інституту післядипломної педагогічної освіти, викладач французької мови кафедри теорії та практики перекладу ДВНЗ «Ужгородський національний університет», тьютор міжнародної програми фахового вдосконалення вчителів французької мови PRO FLE+, член Всеукраїнської асоціації викладачів французької мови APFU.

ЯКОБ ОКСАНА МИХАЙЛІВНА

Вчитель французької мови в Сокирицькому ЗЗСО I–III ступенів з поглибленим вивченням французької мови, тьютор міжнародної програми фахового вдосконалення вчителів французької мови PRO FLE+, член Всеукраїнської асоціації викладачів французької мови APFU.

Брала участь у розробці навчальних програм з іноземних мов для 1–4 класів НУШ та оновленні навчальних програм з іноземної мови для учнів 5–9 та 10–11 класів, розробці програми ЗНО з французької мови.

Олеся Рацюк, Оксана Якоб

НОВА УКРАЇНЬСЬКА ШКОЛА: МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ФРАНЦУЗЬКОЇ МОВИ У 1-4 КЛАСАХ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ НА ЗАСАДАХ КОМПЕТЕНТІСНОГО ПІДХОДУ

для педагогічних працівників

ISBN: 978-966-983-304-4

9 789669 833044

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК

Олеся Рацюк, Оксана Якоб

Навчально-методичний посібник

**«НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА:
МЕТОДИКА НАВЧАННЯ
ФРАНЦУЗЬКОЇ МОВИ
У 1–4 КЛАСАХ
ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ
СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ НА ЗАСАДАХ
КОМПЕТЕНТІСНОГО ПІДХОДУ»**

для педагогічних працівників

Схвалено для використання в освітньому процесі

Київ
Видавничий дім «Освіта»
2021

УДК 373.3.016:811.133.1](477)(072)
Р12

Схвалено для використання в освітньому процесі
[рішення експертної комісії з іноземних мов
від 29 вересня 2021 року (протокол № 7)],
№ 2.0333-2021 у в Каталозі надання грифів
навчальній літературі та навчальним програмам

Видано за рахунок державних коштів. Продаж заборонено

Навчально-методичний посібник

РАЦЮК ОЛЕСЯ ІВАНІВНА
ЯКОБ ОКСАНА МИХАЙЛІВНА

**НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА:
МЕТОДИКА НАВЧАННЯ
ФРАНЦУЗЬКОЇ МОВИ
У 1–4 КЛАСАХ
ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ
СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ
НА ЗАСАДАХ
КОМПЕТЕНТІСНОГО
ПІДХОДУ**

Для педагогічних працівників

Редактор Т. П. Єресько
Технічний редактор Л. І. Алєніна
Коректор О. І. Чорнощюка
Комп'ютерна верстка Ю. П. Мирончик

Формат 60×90 ¹/₁₆
Ум. друк. арк. 3,00. Обл.-вид. арк. 2,85.
Наклад 4240 пр. Зам. №

ТОВ «ВИДАВНИЧИЙ ДІМ «ОСВІТА»
Свідоцтво «Про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців, виготовлювачів
і розповсюджувачів видавничої продукції»
Серія ДК № 6109 від 27.03.2018 р.

Адреса видавництва:
04053, м. Київ, вул. Обсерваторна, 25
www.osvita-dim.com.ua

Віддруковано в АТ «ХАРКІВСЬКА КНИЖКОВА ФАБРИКА «ГЛОБУС»
61052, м. Харків, вул. Різдвяна, 11.
Свідоцтво ДК № 3985 від 22.02.2011 р.
www.globus-book.com

Рацюк О. І.

Р12

Нова українська школа: методика навчання французької мови у 1–4 класах закл. заг. сер. освіти на засадах компетентнісного підходу: навч.-метод. посіб. / О. І. Рацюк, О. М. Якоб. — К. : Видавничий дім «Освіта», 2021. — 48 с.
ISBN 978-966-983-304-4.

УДК 373.3.016:811.133.1](477)(072)

ISBN 978-966-983-304-4

© Рацюк О. І., Якоб О. М., 2021
© Видавничий дім «Освіта», 2021

Зміст

Передмова	4
1. Початкова освіта в контексті ідей Нової української школи (НУШ)	5
1.1. Базові засади навчання в НУШ	5
1.2. Головні завдання і принципи НУШ	6
2. Особливості роботи з учнями початкової ланки НУШ	8
3. Початковий етап опанування французької мови	11
4. Компетентнісний підхід у навчанні французької мови	13
5. Гра як ключовий елемент компетентнісного підходу в НУШ	26
6. Оцінювання навчальних досягнень із французької мови в НУШ	40
Список використаних джерел	48

Передмова

Зростаючі потреби в спілкуванні та співпраці між країнами і людьми з різними мовами та культурними традиціями, нова освітня система в Україні вимагають суттєвих змін у підході до виконання, оновлення змісту та методів навчання іноземних мов. Знання іноземних мов є важливою передумовою для особистих, культурних, професійних та економічних контактів. Оновлення цілей та змісту навчання зумовлює оновлення освітніх технологій. У початковій школі мета шкільного курсу полягає у сформуванні комунікативної та соціокультурної компетенції учнів, розвиненні їхньої здатності використовувати французьку мову як інструмент спілкування у діалозі культур. Учні ознайомлюються з особливостями життя та побуту народів країн франкомовного світу. Основна мета навчання іноземної мови в початковій школі полягає у формуванні в учнів комунікативної компетенції, що забезпечується лінгвістичним, мовленнєвим і соціокультурним досвідом, узгодженим із віковими можливостями молодших школярів. Вивчення іноземної мови у ранньому шкільному віці позитивно впливає на розвиток пам'яті, уваги, мислення, уяви дитини, стимулює її загальні мовленнєві здібності, позитивно впливає на опанування рідної мови. Також слід відзначити виховну й пізнавальну цінність раннього вивчення іноземної мови, яка проявляється у більш ранньому входженні дитини до загальнолюдської культури через спілкування новою для неї мовою.

Початковий етап навчання іноземної мови надзвичайно важливий. У початковій школі необхідно зацікавити учнів іноземною мовою, викликати в них позитивне ставлення до предмета, мотивувати бажання вивчати іноземну мову. Реалізація цієї мети здійснюється через застосування діяльнісного підходу в організації навчання у закладі освіти на основі ключових компетентностей як результату навчання.

Як відомо, вивчення французької мови вимагає старанності та неабиякого терпіння. Перетворити опанування матеріалу на захопливу гру, навчити учнів ефективних прийомів запам'ятовування — один із шляхів до активізації пізнавальних інтересів учнів. Психологи доводять, що знання, отримані без зацікавленості і не підкріплені позитивними емоціями, не є корисними. Це — пасивний вантаж, який обтяжує пам'ять учнів. Тому зацікавити учнів і залучити їх до творчої співпраці на гуманно-особистісних засадах є першочерговою метою вчителя.

Одним із чинників, що впливають на підвищення інтересу до вивчення іноземної мови, є різноманітність засобів і прийомів роботи на уроці, використання активних форм навчання. Ефективною формою пізнавальної діяльності учнів на уроках французької мови є гра або ігрова ситуація.

Цей навчально-методичний посібник містить опис підходів, методів і ресурсів, необхідних учителю для підготовки й ефективного викладання французької мови у 1–4 класах закладів загальної середньої освіти.

1. Початкова освіта в контексті ідей Нової української школи (НУШ)

1.1. Базові засади навчання в НУШ

У сучасній початковій освіті активно змінюються цілі, результати, зміст, підходи до організації та оцінювання якості освітнього процесу. Методологічною і нормативною основою реформування є Закон України «Про освіту», Концепція Нової української школи, основи Державного стандарту. Впродовж 2017—2018 років розроблено і затверджено новий Державний стандарт початкової освіти, дві типові освітні програми для 1–4 класів, у яких вихідними інструментами є різні види освітніх результатів: навчальні, ключові і предметні компетентності, наскрізні вміння. Упровадження нового змісту передбачає формування в учителів, методистів готовності працювати в ситуації вибору нових програм, навчально-методичного забезпечення, посилення психологічної підготовки до використання нових способів навчальної взаємодії з учнями.

2018/2019 навчальний рік знаменував початок освітньої реформи у вітчизняній шкільній іншомовній освіті. Перегляд окремих усталених методів, форм і засобів навчання та їх імплементація в сучасній інтерпретації в початковій школі, зокрема у першому класі, зумовлюють пошуки нових або оновлених методичних підходів до організації навчального процесу. Отже, оновлення змісту навчання іноземних мов пов'язується з деякими змінами у стратегічних напрямках розвитку сучасної шкільної освіти, чітко задекларованих у державному документі «Нова школа. Простір освітніх можливостей» (2016), — спрямуванням навчальної діяльності на вироблення в учнів необхідних життєвих компетентностей, що в майбутньому давали б змогу випускникам, які здобудуть повну загальну середню освіту, комфортно почуватися в сучасному світовому мультинаціональному та полікультурному просторі. Це об'єктивно зумовлено активною переорієнтацією шкільної іншомовної освіти на компетентнісне спрямування навчального процесу.

Доступність усіх дітей молодшого шкільного віку до якісної початкової освіти є стратегічним пріоритетом реформи української школи, що передбачено Законом України «Про освіту», «Концептуальними засадами реформування середньої школи».

Початкова школа, раніше за інші рівні освіти, стала об'єктом оновлення освітнього процесу на засадах дитиноцентризму, партнерства, урахування життєвих потреб дітей, розроблення нових Державних стандартів, освітніх програм, оцінювання навчальних результатів. Новий етап законодавчого і концептуального розвитку шкільної освіти, останні дослідження українських і зарубіжних учених зумовили суттєві зміни статусу початкової освіти, її загальної мети, похідних складників функціонування у нових умовах. Зокрема, відповідно до Національної рамки кваліфікацій «початкова освіта є першим рівнем повної загальної середньої освіти, який має забезпечити здатність особи виконувати прості завдання у типових ситуаціях у чітко визначеній структурованій сфері роботи або навчання, виконувати завдання під безпосереднім керівництвом іншої особи»[2, с. 3].

1.2. Головні завдання і принципи НУШ

Нова українська школа визначає такі головні завдання:

- новий зміст освіти базується на формуванні компетентностей, необхідних для успішної самореалізації в суспільстві;
- вмотивований учитель, що має свободу творчості й розвивається професійно;
- наскрізний процес виховання, який формує цінності;
- децентралізація управління, що надаватиме школі реальну автономію;
- педагогіка, що ґрунтується на партнерстві між учнем, учителем і батьками;
- дитиноцентризм, а саме: орієнтація на потреби учня в освітньому процесі;
- сучасне освітнє середовище, яке забезпечить необхідні умови, засоби і технології для навчання учнів, освітян, батьків не лише в приміщенні навчального закладу.

Державний стандарт початкової освіти, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87, визначає вимоги до обов'язкових результатів навчання та компетентностей здобувачів освіти, загальний обсяг їхнього навчального навантаження в базовому навчальному плані початкової освіти та форму державної атестації. Він ґрунтується на таких принципах:

1. Презумпція талановитості дитини. Забезпечення рівного доступу до освіти, заборона будь-яких форм дискримінації.

2. Цінність дитинства. Відповідність освітніх вимог віковим особливостям дитини, визнання прав дитини на навчання через діяльність, зокрема гру.

3. Радість пізнання. Організація пізнавального процесу, який викликатиме у дитини почуття задоволення, обмеження обсягу домашніх завдань для збільшення часу на рухову активність і творчість дитини.

4. Розвиток особистості. Замість «навченої безпорадності» — плекання самостійності та незалежного мислення.

5. Здоров'я. Формування здорового способу життя і створення умов для фізичного й психоемоційного розвитку, що надзвичайно важливо для дітей молодшого шкільного віку.

6. Безпека. Створення атмосфери довіри і взаємоповаги.

2. Особливості роботи з учнями початкової ланки НУШ

Уміння навчати спілкуватися іноземною мовою першокласників, які ще майже не опанували комунікативних навичок у рідній мові, — завдання нелегке і відповідальне. Захоплення предметом у цьому віці тісно пов'язане з відчуттям психологічного комфорту, радості й готовності до спілкування, яке створює вчитель на уроці.

Сучасний контекст шкільної іншомовної освіти містить новий погляд на взаємозв'язок освіти та культури, створення мовленнєвого середовища для школярів, процеси інтеграції компонентів культури в процес навчання.

Вивчення французької мови у контексті НУШ докорінно змінює специфіку навчальної діяльності: модернізація змісту освіти, впровадження компетентнісного підходу і нових технологій, активне впровадження навчально-ігрових комунікацій, опанування низки важливих компетентностей. Знання мови — ключ до успіху в сучасному світі, де міжкультурне спілкування та обробка величезних обсягів інформації набуває все більшого значення. Європейський шлях розвитку українського суспільства ставить перед учителем іноземної мови нове завдання — розширення світогляду громадянина єдиної Європи, особистості, здатної до інновацій.

Відповідно до проекту «Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої освіти» передбачаються два цикли початкової освіти: 1) адаптаційно-ігровий (1–2 класи); 2) основний (3–4 класи). Така структура спонукає вчителів до вибору особливих форм, методів і прийомів навчання учнів іншомовного спілкування. У першому циклі перевагу віддають ігровій діяльності та часу на її виконання з урахуванням індивідуальних особливостей школярів; навчання іншомовного спілкування організовують через діяльність із використанням ігрових методів. Важко не погодитися з думкою І. І. Душницької, що діти, які посилено вивчають іноземні мови, набагато більш зосереджені, уважні, терплячі і кмітливі, ніж їхні однолітки, які не вивчають іноземні мови.

Учні першого класу всі види мовленнєвої діяльності здійснюють на репродуктивному рівні. Раннє вивчення французької мови важливе ще й тому, що в цей період у дітей яскраво виражається здібність до імітації: вони точнісінько відтворюють іншомовну фонетику. Саме у цей час легко вдається правильно поставити складну вимову звуків.

Дітям цього віку майже недоступні продуктивні види мовлення. Весь зміст навчальної діяльності має викликати у першокласників інтерес до вивчення французької мови. В оновленні змісту й методики навчання вчителю варто враховувати те, що сучасним дітям цікаво і що саме їх захоплює, хто є їхніми кумирами, котрих вони наслідують.

Загальновідомим є те, що для швидкого і легкого засвоєння іноземної мови найкращий період — від народження до 9 років. Вивчаючи іноземну мову в період, коли відбувається активне опанування рідної, дитина вбирає чужу мову легко і просто, чого не можна сказати про пізніший період. Головним аргументом на користь раннього вивчення іноземної мови є те, що таке засвоєння дає кращі результати, адже у дітей молодшого віку ще надзвичайно розвинута підсвідома пам'ять.

На початковому етапі вивчення іноземної мови необхідно закласти основи комунікативної компетенції. Для цього потрібен час, оскільки учні з перших кроків повинні ознайомитися з мовою, яку вивчають, як засобом спілкування. Вони мають учитися розуміти іноземну мову на слух, виражати власні думки засобами цієї мови, читати, розуміти іншомовний текст, писати, тобто навчитися користуватися графікою і орфографією іноземної мови під час виконання письмових завдань. Щоб закласти основи кожного з наведених видів мовленнєвої діяльності, необхідно накопичити мовленнєві засоби, щоб забезпечити функціонування кожного з них на елементарному комунікативному рівні.

Вагомою допомогою учителю буде роздатковий матеріал, а саме: тематичні картки, малюнки, що призначаються для роботи як у класі, так і вдома. Оскільки мислення у дітей конкретне, важливо ілюструвати новий матеріал. Ілюстративним матеріалом можуть бути малюнки, іграшки, листівки, предмети, що оточують дітей. Тут спрацює метод наочності.

Учитель має запропонувати такий спосіб засвоєння знань, який був би спрямований на розвиток дитини. Для цього важливо,

щоб дитина була головною дійовою особою на уроці, почувала себе вільно та комфортно, була активною протягом уроку.

Державним стандартом передбачено особистісно зорієнтований підхід до навчання. Особливо дітям раннього віку подобається говорити про себе, про те, що їх оточує і чим вони займаються. Їм нецікаво слухати або розповідати про щось інше. Учням 1–2 класів складно тривалий час перебувати нерухомо в одному положенні. Тому надання дітям можливості багато рухатися не тільки збігається з потребою віку, але й суттєво прискорює процес засвоєння іноземної мови. Щодо спеціальних вправ на зразок фізкультхвилинки, то для дитини її виконання є доброю нагодою продемонструвати класу свою фізичну досконалість і привести у відповідність до неї свою мовленнєву діяльність. Беручи до уваги швидку стомлюваність дітей на уроці іноземної мови, не можна обійтися без фізкультхвилинки, що супроводжується римівками. Фізкультхвилинки сприяють не лише збереженню здоров'я дітей, вони допомагають засвоювати іноземну мову. Діти не тільки виконують фізичні вправи, але й вимовляють текст. Таким чином учитель досягає подвійної мети: невеликий перепочинок та запам'ятовування мовленнєвих зразків.

Учителям французької мови, які працюють у початковій ланці, рекомендовано приділяти особливу увагу усним рецептивним і продуктивним видам діяльності та відповідним комунікативним навичкам — сприйманню на слух і мовленню. Зокрема, в першому класі домінуючим повинно бути слухання, щоб учні мали змогу якомога більше чути нову мову. Слід заохочувати учнів спілкуватись іноземною мовою навіть на елементарному рівні. Усі завдання необхідно добирати в межах можливостей дітей; вони повинні бути зрозумілими, але у той же час достатньо стимулюючими для того, щоб діти були задоволені власною роботою наприкінці кожного уроку.

Учителю французької мови треба використовувати невеликі за обсягом завдання. Увага та зосередженість дітей є нетривалими. Діти зазвичай втрачають інтерес до діяльності, якщо вона занадто довга і складна.

3. Початковий етап опанування французької мови

*Скажи мені — і я забуду,
покажи мені — і я запам'ятаю,
дай мені зробити — і я зрозумію.
Конфуцій*

Найважливішою на початковому етапі є мотивація учнів до вивчення французької мови, і тут неабияку роль відіграє вчитель і його стиль викладання. Учні початкової ланки ще не розуміють, що вони вчать і для чого, і саме вчитель може їм це пояснити і виховати любов до вивчення французької мови. На перших уроках можна розповісти учням цікаві факти про Францію чи показати відеоролик, або навіть виготовити з учнями Ейфелеву вежу.

У процесі навчання французької мови однією з основних проблем є засвоєння та збереження в пам'яті лексичного матеріалу. Таку роботу слід розпочинати із семантизації — розкриття значення нових лексичних одиниць. Слід використовувати ілюстративний матеріал у вигляді малюнків, карток, що дає високий результат, адже у дітей добре розвинена зорова пам'ять. Також учні із захопленням вивчають нову лексичну одиницю. Використання на уроках предметних наочних засобів дозволяє дітям торкнутися до них, узяти в руки або погратися з ними. Але, звичайно, не всі предмети або іграшки можна принести на урок, тому іноді можна працювати з уявними предметами, об'єктами, явищами, тобто з образами, показ яких може супроводжуватися мімікою, жестами, рухами. Такий метод асоціативних символів дає можливість перетворити складний навчальний матеріал на простий, нудний — на цікавий.

На перших уроках учитель пропонує дітям вивчити пісеньку-вітання. Якщо вигадати ще рухи або жести, що супроводжуватимуть пісеньку для кращого розуміння, учні швидше її запам'ятають. Розглянемо, наприклад, пісеньку *Je te dis 'Bonjour'*:

Je te dis 'Bonjour'

(правою рукою до сусіда по парті)

Tu me dis 'Bonjour'

(лівою рукою від сусіда по парті до себе)

On se dit 'Bonjour et Bonne Journée'

(двома руками до себе і від себе вгору)

Лексика є основою комунікації. Учні початкових класів з легкістю запам'ятовують лексичні одиниці й мовленнєві зразки за умови, якщо на уроці вони зацікавлені та вмотивовані. Навчання лексичного аспекту мовлення здійснюється у взаємозв'язку з навчанням вимови і граматики. Відповідно до комунікативного підходу ознайомлення з новими лексичними одиницями, як правило, відбувається у певному контексті, що дозволяє учневі почути / побачити нове слово і сформулювати первинне уявлення про його значення, форму і функцію в мовленні. Зазвичай нові лексичні одиниці з'являються в усному мовленні вчителя, диктора або ж у письмовому тексті під час читання.

Семантизувати нову лексику доцільно різними способами:

- 1) використовувати відповідні малюнки, предмети, дії;
- 2) визначати значення з контексту;
- 3) перекладати рідною мовою.

За умови використання принципу безперекладної семантизації перед учителем виникає завдання, щоб малюнок, предмет або дія, які долучаються до розкриття значення нової лексичної одиниці, не викликали в учнів подвійної асоціації.

Після ознайомлення з одним із таких способів лексика обов'язково повинна бути автоматизована у вправах і завданнях. Доцільно здійснювати таку роботу поетапно: використання лексичної одиниці у словосполученнях із раніше вивченими словами, у реченнях і коротких висловленнях. Процес тренування в нормативному використанні кожної лексичної одиниці зумовлюється різною кількістю вправ і тривалістю у часі. Варто, щоб вправи, які спрямовані на опрацювання нової лексики у мовленнєвих висловлюваннях, були комунікативно спрямованими, що дозволяє учневі чіткіше усвідомлювати функції лексичної одиниці в мовленні.

На етапі тренування особливу увагу слід приділяти засвоєнню учнями значення, форми і функцій лексичних одиниць як у продуктивних, так і рецептивних видах мовленнєвої діяльності. Щоб кожна нова лексична одиниця засвоювалася краще, необхідно залучати слуховий, зоровий, мовленнєво-моторний і руховий аналізатори, тобто вона повинна «пройти» через чотири канали сприйняття. Кращому засвоєнню лексики сприяють частота її використання і систематичне повторення упродовж усього навчального курсу в різноманітних ситуаціях спілкування.

4. Компетентнісний підхід у навчанні французької мови

Термін «підхід» означає загальну вихідну концептуальну позицію, яка є вирішальною у розгляді й визначенні інших підпорядкованих концептуальних положень. Іншими словами, «підхід» означає стратегію навчання.

Сучасний світ вимагає від нас здатності якісно та оперативно реагувати на виклики, яких щодня стає все більше. У таких умовах шкільна освіта має стати тим містком, який допомагає дітям — рушійній силі розвитку нашої держави — бути конкурентними та самодостатніми. Але ситуація складається так, що стандартного набору знань, які отримує випускник школи, для цього замало. Тож у процесі навчання активно запроваджується компетентнісний підхід, який, до речі, є фундаментом концепції НУШ.

Компетентність — це універсальне поєднання умінь, знань, навичок, способів мислення, ціннісних орієнтирів та ідейних переконань, які дозволяють упевнено й успішно виходити з нестандартних життєвих ситуацій. Саме таке поєднання дає можливість досягти успіху в навчанні та професійній діяльності.

Компетентність зараз стає новим критерієм людської освіченості, коли перше місце надається не процесу навчання та обсягу вивченого матеріалу, а кінцевому результату, втіленому в здатності діяти у різних умовах і обставинах.

Реалізація компетентнісного підходу відкриває перед учнями та вчителями безліч можливостей. Крім збільшення зацікавленості школярів до навчання та усвідомлення його прикладного значення, компетентнісний підхід дозволяє:

- відчутно збільшити рівень продуктивності праці, привчити дітей до самостійності та відповідальності за власні вчинки, розвивати їхні творчі здібності та особистісні якості;
- спрямувати зусилля дітей не лише на засвоєння знань, а й на здобуття позитивного досвіду вирішення різних життєвих ситуацій та виконання певної соціальної ролі;
- не просто отримувати інформацію про щось, а знати, як використати її для вирішення різноманітних життєвих проблем;
- перейти від накопичення знань, умінь і навичок до формування здатності творчо реалізовувати власний досвід на практиці;

- бути готовими відповісти на головні виклики сьогодення, навчатися протягом усього життя, не відставати від блискавичних темпів оновлення та накопичення інформації.

Учитель, який обирає компетентнісний підхід, більше не є звичайним «ретранслятором» знань та навчального матеріалу, він перетворюється на організатора освітньої діяльності з безліччю можливостей.

Неабияк змінюється і роль учня: пасивне сприйняття і відтворення знань трансформується в дослідницьку та самоосвітню діяльність. Дитина починає розуміти, що запорукою успішності є сумлінність, прагнення до саморозвитку і позитивна мотивація.

Іноземна мова, зокрема французька, має великий потенціал для розвитку ключових компетентностей дітей. Потрібно лише спробувати побачити нові способи роботи, вийти за традиційні межі сприйняття предмета, частіше задіювати інтеграцію та інтерактивні технології.

За Концепцією Нової української школи: «Компетентність — динамічна комбінація знань, способів мислення, поглядів, цінностей, навичок, умінь, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно провадити професійну та / або подальшу навчальну діяльність».

Отже, компетентність учня припускає прояв стосовно компетенції цілого спектра його особистісних якостей. Поняття компетентності включає не тільки когнітивну й операційно-технологічну складові, а й мотиваційну, етичну, культурну, соціальну та поведінкову. Тобто компетентність завжди особистісно забарвлена якостями конкретного учня. Цих якостей може бути дуже багато: від значеннєвих і світоглядних (навіщо мені необхідна така компетентність) до рефлексивно-оцінних (наскільки успішно я застосовую таку компетентність у житті).

Іншими словами, компетентність передбачає наявність трьох компонентів: «Хочу» — рівень вихованості — сфера, що мотивується потребою (оскільки тільки усвідомлена потреба стає мотивом). Тому задля досягнення освітніх цілей завжди потрібно намагатися досягати усвідомленого ставлення учнів до всього: від ставлення до самого предмета (наприклад, «французька мова») до виконання класних та домашніх завдань; другий рівень розвитку — «Можу» — операційно-діяльнісна сфера, яка складається із системних і структурованих знань, здібностей та навичок

як шляхів до збільшення досвіду. На цьому рівні важливо надати учням такі інструменти, завдяки яким вони зможуть надалі розвиватися і вдосконалюватися самостійно, без допомоги вчителя. Третій рівень розвитку — «Оцінюю себе» — рефлексивна сфера «Я знаю, як діяти».

Щодо різниці між компетентністю та компетенцією, слід звернути увагу на те, що компетентність припускає наявність мінімального досвіду застосування компетенції. Отже, бути компетентним означає почуватися вільно, добре розбиратися у будь-якій галузі життя. Водночас «компетенція» означає маленький крок або елемент широкого поняття «компетентності». Опановуючи різні види компетенцій, людина може і не бути компетентною.

Важливо не забувати при формулюванні вимог щодо підготовки учня, при відборі підручників і додаткового матеріалу, проєктуванні роботи освітнього процесу, які саме знання, уміння, навички, способи діяльності та стосовно яких предметів повинні застосовуватись учнем. У яких навчальних курсах, темах, текстах і як часто. У якій послідовності і в якому зв'язку з іншими компетентностями та ін.

Також варто відрізняти «компетентності» від «освітніх компетентностей». Компетентності для учня — це образ його майбутнього, орієнтир для освоєння. Але в період навчання в учня формуються ті чи інші складові цих «дорослих» компетентностей, і, щоб йому не лише готуватись до майбутнього, а й жити в сьогоденні, він опановує ці компетентності з освітньої точки зору. Освітні компетентності відносяться не до всіх видів діяльності, у яких бере участь людина (наприклад, дорослий фахівець), а тільки до тих, що включені до складу загальноосвітніх галузей і навчальних предметів. Такі компетентності забезпечуються предметно-діяльнісною складовою загальної освіти та покликані забезпечувати комплексне досягнення її цілей. Наприклад, учень у школі опановує компетентність громадянина, але повною мірою використовує її компоненти вже після закінчення школи, тому під час його навчання ця компетентність фігурує як освітня.

Предметна компетентність включає комплексне опанування таких компетенцій: 1) мовна (граматика, лексика, фонетика, орфографія); 2) мовленнєва (говоріння, читання, письмо, аудіювання); 3) соціокультурна (країнознавство іноземної та рідної

мови); 4) соціолінгвістична (використання тих мовленнєвих зразків, які притаманні носіям мови: ідіоми, фразеологізми, прислів'я тощо).

У зарубіжній освітній практиці розроблено й апробовано декілька шляхів реалізації в освітньому процесі ідей компетентнісного підходу, і на практиці формування ключових компетентностей учнів здійснюється, як правило, за однією із зазначених нижче моделей.

1. Предметно-тематична модель передбачає цілеспрямоване набуття учнями ключових компетентностей під час вивчення певного предмета. Так, у деяких закладах загальної середньої освіти Великої Британії формування в учнів основної школи уміння вчитися здійснюється під час опанування ними предмета «Як вчитися».

2. Міжпредметна модель передбачає формування в учнів ключових компетентностей комплексно: цілеспрямовано — під час засвоєння предметів певної освітньої галузі та опосередковано — при вивченні всіх дисциплін навчального плану.

3. Виховна модель передбачає формування в учнів ключових компетентностей переважно в позаурочній і позашкільній роботі. Вона може реалізуватися через різні форми виховних заходів. Сьогодні у світовій педагогічній практиці поширюються такі підходи до побудови виховної моделі:

- проєктний, сутність якого полягає в розробленні та реалізації учнями різноманітних соціально спрямованих проєктів;
- інституційний, який реалізується через моделювання елементів дорослого життя (наприклад, самоврядування), роботу дитячих організацій, клубів, гуртків тощо.

4. Системна модель, що є найоптимальнішою, оскільки дозволяє повною мірою задіяти у процесі формування в учнів ключових компетентностей весь освітньо-виховний потенціал освітнього закладу завдяки органічному поєднанню предметно-тематичної, міжпредметної та виховної моделей.

Узагальнивши здобутки європейських і вітчизняних учених з питань запровадження компетентнісного підходу, згідно з новим базовим Законом України «Про освіту» (2017) та Концепції Нової української школи, ключовими освітніми компетентностями є:

1. Спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами.
2. Спілкування іноземними мовами.

3. Математична компетентність.
4. Основні компетентності у природничих науках і технологіях.
5. Інформаційно-цифрова компетентність.
6. Уміння вчитися впродовж життя.
7. Ініціативність і підприємливість.
8. Соціальна та громадянська компетентності.
9. Обізнаність та самовираження у сфері культури.
10. Екологічна грамотність і здоровий спосіб життя.

Усі перелічені компетентності однаково важливі й взаємопов'язані. Кожну з них учні набувають під час вивчення іноземної мови на всіх етапах освіти. Спільними для всіх компетентностей є такі вміння: читати і розуміти прочитане; висловлювати думку усно й письмово; критично мислити; логічно обґрунтовувати позицію; виявляти ініціативу; творити; вирішувати проблеми, оцінювати ризики та приймати рішення; конструктивно керувати емоціями; застосовувати емоційний інтелект; співпрацювати в команді.

З урахуванням цих позицій у змісті навчальних програм основної школи запроваджено:

чотири наскрізні змістові лінії:

- 1) екологічна безпека та сталий розвиток;
- 2) громадянська відповідальність;
- 3) здоров'я і безпека;
- 4) підприємливість і фінансова грамотність;

сім наскрізних навичок і вмінь:

- 1) вирішення проблем;
- 2) уміння оцінювати ризики;
- 3) ініціативність;
- 4) уміння приймати рішення;
- 5) конструктивне управління емоціями;
- 6) критичне мислення;
- 7) креативність.

Отже, вчителю іноземної мови необхідно сформулювати як предметну, так і всі ключові компетентності засобами іноземної мови. Варто пам'ятати, що успішний розвиток ключових компетентностей учнів залежить від достатнього рівня сформованості предметної компетентності і наявності мотиваційної складової.

Щоб навчитися плавати, потрібно зайти у воду. Те саме з вивченням французької мови. Вчителю потрібно розмовляти

на уроці лише французькою мовою, якомога менше використовуючи рідну мову. Учні мають говорити і будувати навіть елементарні фрази, але французькою мовою. Для цього при нагоді стануть підготовлені кліше, на основі яких учні будуватимуть свої мікровисловлення. Наприклад:

As-tu ... ? — Oui, j'ai ...

Aimes-tu ... ? — Oui, j'aime ...

Методи навчання дають відповідь на запитання «Як навчати?». Поняття «метод» означає шлях до поставленої мети. У сучасній методиці навчання іноземних мов метод трактується в широкому і вузькому розумінні. Відома низка методів: прямий, комунікативний, аудіолінгвальний та ін. У вузькому розумінні метод означає спосіб упорядкованої діяльності вчителя та учня на шляху до поставлених цілей навчання. У цьому сенсі метод — це спосіб, що забезпечує взаємодію учня і вчителя.

Для забезпечення навчальної діяльності учнів учитель застосовує такі методи/способи: демонстрацію (показ), пояснення та організацію. Методи/способи мають універсальний характер і використовуються у будь-якій методичній системі. Навчальний процес з іноземної мови включає три основні методичні етапи: презентація нового іншомовного матеріалу; тренування; практика в застосуванні засвоєного матеріалу в процесі спілкування в різних видах мовленнєвої діяльності. На кожному етапі використовуються відповідні методи/способи.

На етапі презентації — це демонстрація (показ) нового матеріалу та способів оперування ним. Учитель демонструє мовленнєві зразки, показує їх функціонування в контексті. Така демонстрація може здійснюватися з опорою на малюнок, предмет, дію та ін. Водночас учень знайомиться з новим матеріалом та способами оперування ним.

На етапі тренування та практики вчитель закріплює пройдений матеріал в усному або письмовому спілкуванні за допомогою різноманітних вправ. Окрім методів вивчення іноземної мови, використовуються різноманітні методичні прийоми. Прийоми навчання пов'язані з конкретними діями вчителя та учнів. Це — елементарні методичні вчинки / дії, що спрямовані на виконання конкретного завдання на певному етапі уроку. Методи та прийоми навчання є взаємопов'язаними поняттями. Інакше кажучи, метод — це місткість, прийом — це речовина, що наповнює цю

місткість. Важливо уміти правильно застосовувати різні взаємозумовлені прийоми для підвищення ефективності навчання. Наприклад, з боку вчителя під час реалізації методів навчання можуть бути використані різні прийоми семантизації нових лексичних одиниць; прийоми організації діяльності учнів в опрацюванні нового матеріалу, закріпленні набутих та мовленнєвих навичок в ситуаціях спілкування шляхом залучення учнів до виконання різноманітних мовних (наприклад, розгадати кросворд, заповнити пропуски в реченнях / тексті, назвати предмети, зображені на малюнках, відновити речення / текст тощо) та мовленнєвих / комунікативних вправ (наприклад, описати послідовність подій, зображених на малюнках, відповісти на запитання до прочитаного або прослуханого тексту, написати невеличкий твір, здійснити іншомовне спілкування в межах рольової гри, висловити власну точку зору під час індивідуальної або групової бесіди, вилучити задану інформацію з прочитаного чи прослуханого тексту для заповнення таблиці, схеми та ін.).

З боку учня це застосування таких прийомів, як запис, креслення схеми, аналіз мовленнєвих явищ, порівняння, логічне розмірковування, побудова за аналогією, імітація, відтворення за зразком або схемою та ін.

Учням початкової ланки дуже подобаються ментальні карти. Переважно це набір малюнків, на основі яких вони розповідають те, що вивчили. Або вигаданий герой, який разом з учнями вивчає новий матеріал і складає ментальну карту.

Засоби навчання є важливим невід'ємним компонентом навчального процесу з французької мови в НУШ. Визначення засобів навчання — це відповідь на запитання: «За допомогою чого навчати?». Отже, засобами навчання можуть бути різноманітні матеріальні предмети, які допомагають учителю організувати ефективне навчання іноземної мови, учням — вдало опанувати її.

У методиці навчання іноземних мов до засобів навчання є певні вимоги:

а) вони повинні виступати в матеріальній формі і виконувати основну функцію, а саме: бути таким засобом, який забезпечує реалізацію діяльності вчителя та учня у навчальному процесі з іноземної мови;

б) бути орієнтованими на цілі навчання, тобто сприяти досягненню цілей у процесі навчання іноземної мови;

в) бути інструментами реалізації методів і прийомів, що застосовуються у навчальному процесі, і забезпечувати управління діяльністю вчителя та учня;

г) відповідати сучасним досягненням методики навчання іноземних мов і забезпечувати реалізацію новітніх технологій навчання іноземної мови.

Згідно з такими критеріями, як значущість, призначення та застосування технічної апаратури, засоби навчання іноземної мови розподіляються на: основні та допоміжні; для вчителя і учня; технічні та нетехнічні.

В ідеалі усі засоби мають бути представлені в навчально-методичному комплексі, за яким проводиться навчання іноземної мови у класі НУШ.

Як засіб навчання, підручник є головним навчальним посібником для учня. Він містить методично організований мовний та мовленнєвий матеріал, вправи для опанування цього матеріалу у різних видах мовленнєвої діяльності (крім текстів для аудіювання у книжці для вчителя), граматичний довідковий матеріал, додаток (пісні, вірші, словник тощо).

Учителю слід заздалегідь розпланувати роботу з підручником. Сучасні підручники з французької мови укладалися відповідно до чинних програм і є добре продуманими. Лексичний матеріал вводиться поступово, і є чимала низка цікавих вправ на його закріплення. Учитель може комбінувати різні види діяльності, але пам'ятати, що краще не кількість, а якість. Урок має бути цікавим і водночас легким для засвоєння. Краще його проводити в ігровій формі.

Засоби навчання іноземної мови можуть застосовуватися з використанням відповідної технічної апаратури або без неї. Ті засоби, що потребують використання технічної апаратури, називають технічними засобами навчання (ТЗН). Інші засоби є нетехнічними. Серед ТЗН, методика яких досить ретельно розроблена, виділяють відеограму, фонограму та відеофонограму.

Діяльність людини в широкому розумінні — процес активної взаємодії суб'єкта із середовищем. Людина не пристосовується до дійсності, а активно опановує її та впливає на неї. Вона вміє передбачати і планувати свою діяльність.

Мовленнєва діяльність — один із багатьох видів людської діяльності; це активний, цілеспрямований, опосередкований

мовою та зумовлений ситуацією спілкування процес прийому і передачі мовленнєвого повідомлення у взаємодії людей між собою (І. О. Зимня). Мовленнєва діяльність людей може входити до іншої, значно ширшої діяльності (трудої, пізнавальної та ін.). Як співвідносяться між собою такі поняття, як мова, мовлення та мовленнєва діяльність?

Мова — це нормалізована система звуків, морфем, слів та правил, їх сполучення на морфологічному, синтаксичному, семантичному та логічному рівнях. Мова як система виключно суспільне явище, вона постійна, стала, має нормативний характер і зобов'язує кожного, хто нею користується, підпорядковуватись її законам.

Мовлення — це застосування мови у процесі спілкування. Воно індивідуальне, динамічне, ситуативно зумовлене.

Мова + мовлення становлять мовленнєву діяльність. Розрізняють чотири види мовленнєвої діяльності: сприйняття на слух, усне продукування, зорове сприйняття, писемне продукування. Слід пам'ятати, що метою навчання іноземної мови в середніх навчальних закладах є не сама мовленнєва діяльність, а спілкування мовою, що вивчається. Спілкування виступає як форма взаємодії суб'єктів і реалізує їх.

Використовується ціла система вправ для формування навичок і вмінь мовлення іншомовного спілкування. Вправа — це спеціально організоване в навчальних умовах багаторазове виконання окремих операцій, дій або діяльності з метою опанування ними або їх удосконалення.

А) Для вирішення проблеми навчання потрібна раціональна система вправ, яка має забезпечити:

- підбір необхідних вправ, що відповідають характеру навички або вміння;
- визначення необхідної послідовності вправ; розташування навчального процесу та співвідношення його компонентів;
- систематичність і регулярність виконання вправ;
- взаємозв'язок різних видів мовленнєвої діяльності.

З точки зору організації процесу навчання система вправ потребує матеріального втілення, яке вона знаходить у підручнику.

Б) Кожна вправа має 3- або 4-фазову структуру:

- 1) завдання;
- 2) зразок виконання;
- 3) виконання завдання;
- 4) контроль (з боку вчителя, самоконтроль).

Перша фаза найважливіша, вона містить мотив до виконання мовленнєвої дії. Поряд з тим учневі треба пояснити, що і як він має зробити. Наприклад:

1. Ви — репортери. Візьміть інтерв'ю у трьох учнів класу. Поставте чотири запитання, які подані у таблиці (гра на кшталт «Бінго»).

2. Напишіть звіт про одного з трьох учнів, у яких ви брали інтерв'ю.

Друга фаза факультативна: вона трапляється, якщо у зразку виконання є потреба (може бути відсутньою).

Третя фаза і є, власне, вправою.

У наведеному прикладі перша частина вправи виконується усно, але з елементами письма: учень у ролі репортера ставить запитання і коротко занотовує відповіді. Друга частина виконується письмово.

Четверта фаза — контроль. У першій частині вправи вчитель може проконтролювати одне-два інтерв'ю, у другій частині може відбутися відстрочений контроль учителя або самоконтроль за зразком.

В) Для того щоб підібрати необхідні вправи для різних компонентів системи, слід визначити типи і види вправ за певними критеріями, охарактеризувати їх та виявити їх відповідність для формування тих чи інших навичок або вмінь мовлення.

У рецептивних вправах учень сприймає вербальну інформацію через слуховий або зоровий канал і тим чи іншим способом показує, що він упізнає, розрізняє, розуміє усне чи писемне мовлення. Рецептивні уміння — аудіювання та читання — утворюються на ґрунті рецептивних навичок:

- граматичних, тобто навичок розпізнавання граматичних та прогнозування синтаксичних структур усного або писемного мовлення;
- лексичних, тобто навичок розпізнавання звукових або графічних образів лексичних одиниць та їх безпосереднього розуміння;
- слухових, тобто навичок сприймання та розпізнавання звуків, звукосполучень, інтонації в усному мовленні;
- перцептивних, тобто навичок сприймання та розпізнавання букв, буквосполучень, знаків пунктуації в писемному мовленні.

У репродуктивних вправах учень відтворює повністю або зі змінами слово, речення або текст. Усі репродуктивні вправи фактично є рецептивно-репродуктивними. Учень спочатку сприймає, а потім репродукує інформацію повністю або частково.

У продуктивних вправах учень самостійно породжує висловлювання різних рівнів (усні, писемні). Продуктивні вміння утворюються на ґрунті репродуктивних навичок:

- граматичних, тобто навичок вибору морфолого-синтаксичного оформлення одиниці усного або писемного мовлення;
- лексичних, тобто навичок вибору, сполучення та реалізації лексичної одиниці в усному і писемному мовленні;
- вимовних навичок говоріння, тобто навичок артикулювання та інтонування;
- каліграфічних та орфографічних навичок письма, тобто навичок графічного зображення мовлення та написання слів за правилами орфографії.

Комунікативні вправи — спеціально організована форма спілкування, коли учень реалізує мовленнєвий акт французькою мовою.

В умовно-комунікативних вправах передбачаються мовленнєві дії учнів у ситуативних умовах. Основні визначальні якості цього типу вправ — наявність мовленнєвого завдання (з'ясувати щось, дати комусь пораду, висловити захоплення) і ситуативності. Якщо одна з двох ознак відсутня, вправу не можна віднести до умовно-комунікативної. У некомунікативних вправах учні виконують дії з мовним матеріалом поза ситуацією мовлення, зосереджуючи увагу лише на формі.

Приклади вправ:

- ✓ напишіть по одному запитанню до кожного речення, починаючи їх словами, що подані в дужках (некомунікативна вправа);
- ✓ прочитай записку, яку написали тобі батьки (зробити те, друге або інше). Батьки повернулись — скажи, що ти виконав те, про що вони просили (умовно-комунікативна вправа);
- ✓ сьогодні в нас гості з Франції. Розпитай їх, з якого вони міста, ким збираються стати в майбутньому.

Автоматизованість — швидкість виконання операцій, що входять до дії, її цілісність та плавність, а також послаблення напруженості, стійкість — здатність навички до взаємодії, об'єднання різних труднощів, які досі долалися окремо. Так, відпрацювавши

з учнями окремо інтонаційну модель, що виражає наказ, та модель, що виражає прохання, слід запропонувати вправу, де вживатимуться обидві моделі, щоб навичка набула стійкості.

Ще одна якість, яка формується паралельно, — гнучкість навички, яку розглядають у двох планах:

- 1) здатність інтегруватися в нові ситуації;
- 2) здатність функціонувати на новому мовленнєвому матеріалі.

Навички формуються поетапно. Щодо кількості етапів, існують різні точки зору. Доцільно виділити три етапи:

1) орієнтовно-підготовчий: на цьому етапі учні вивчають новий мовний матеріал — граматичний, лексичний, фонетичний, що пропонується в ситуації або контексті, і виконують окремі мовленнєві (в окремих випадках — мовні) дії за зразком або правилом; створюється орієнтовна основа як необхідна умова формування навички;

2) стереотипно-ситуативний або стандартизуючий: автоматизація дій учнів з новим мовним матеріалом в аналогічних ситуаціях мовлення, головним чином на рівні фрази / речення (в окремих випадках — слова або словосполучення); завдяки різноманітності ситуацій, на основі яких відбувається автоматизація, формується не лише автоматизованість, але й гнучкість;

3) варіююче-ситуативний: подальша автоматизація дій учнів з мовленнєвими матеріалами на рівні понадфразової єдності; новий матеріал вивчається поряд з тим, що вивчався раніше, завдяки чому формується стійкість, продовжується формування автоматизованості та гнучкості навички.

Не варто детально зупинятися на значенні правильного вимовлення, знаючи, що звукова матерія — найважливіший елемент мовлення; слухові та вимовляючі здібності знаходяться в центрі мовленнєвої діяльності. На початковому етапі відбувається формування слухових та промовляючих навичок, на наступному — доопрацювання вимови. Тут обов'язково треба звернути увагу на правильну вимову, її краще виправляти якомога раніше.

Процес навчання іноземної мови будується відповідно до реального процесу мовленнєвого спілкування, тобто процес навчання є моделлю мовленнєвої комунікації, що трапляється в реальному житті. Принцип комунікативності передбачає побудову процесу навчання іноземної мови як моделі процесу реальної комунікації. Комунікативні ситуації, що використовуються

у навчанні французької мови, мають моделювати типові ситуації реального життя у відповідній сфері спілкування.

На уроках французької мови вчитель повинен сформувати в учнів уміння і навички іншомовного спілкування, передбачити досягнення ними такого рівня комунікативної компетентності, який був би достатнім для здійснення спілкування у певних комунікативних сферах, уміння орієнтуватися в соціокультурних аспектах франкомовних країн.

Використання різних методів та прийомів, спрямованих на формування комунікативної компетентності, сприяє підсиленню інтересу до іноземної мови, допомагає залучити всіх учнів до мовленнєвої діяльності, підвищує ефективність уроку.

Обґрунтувавши умови, що стимулюють формування комунікативної компетентності, можна стверджувати, що наближеність до реальних ситуацій безсумнівно підвищує вмотивованість учнів, дозволяє зняти або подолати психологічні бар'єри, які можуть виникати при відпрацюванні аналогічних мовних навичок у традиційному навчальному середовищі.

5. Гра як ключовий елемент компетентнісного підходу в НУШ

Дитину потрібно зацікавити і спонукати до сприйняття навчального матеріалу. Початкова школа має досить великий інструментарій дидактичних ігор, нестандартних уроків. Одна з головних умов ефективності навчальної гри — зацікавленість у результаті та артистизм учителя. Використання сценічних прийомів у процесі предметного навчання є найважливішим у творчому розвитку особистості. Дієвими методами є урок-подорож, урок-казка, пальчиковий театр, ляльковий театр тощо. Зовні акторська майстерність педагога — це розв'язування різноманітних педагогічних завдань, успішна, емоційно насичена організація навчально-виховного процесу та отримання відповідних результатів, але її суть полягає в певних професійних і особистісних якостях, які визначають цю діяльність і забезпечують її ефективність. Тому справжній педагог повинен бути в постійному творчому пошуку оптимізації як професійного, так і особистісного потенціалу, оскільки педагогічна майстерність — це своєрідний сплав особистої культури, знань і світогляду. Основним генератором творчої діяльності дітей передусім має бути творча і цілісна особистість учителя — людини небайдужої до справжньої краси в людях, природи, мистецтва. Звернення до джерел театральної діяльності дає можливість по-новому поглянути на викладання низки навчальних предметів, сформувати в собі нові якості, долучитися до елементів творчості та гри. Завдяки синтезу мистецтв формується цілісність соціальної і естетичної освіти та виховання, відбувається становлення духовного світу особистості. Драматизація під час уроку дає учням можливість моделювання різних життєвих ситуацій, а також набути навичок розв'язання комунікативних проблем, уникнення конфліктних ситуацій та створення комфортного освітнього середовища.

Готуючись до уроку, необхідно пам'ятати, що гра займає велике значення в житті дитини, і хоча вона зовні здається безпечною та легкою, проте вимагає від гравців максимум енергії, розуму, самостійності.

Ігрові форми навчання дозволяють використовувати всі рівні засвоєння знань: від відтворювальної до творчо-пошукової діяльності.

Можна виділити такі загальні поняття гри:

- гра є самостійним видом діяльності, яка розвиває дітей різного віку;
- гра дітей — це найвільніша форма їхньої діяльності, у якій усвідомлюється, вивчається навколишнє середовище, відкривається широкий простір для особистісної творчості, активності самопізнання, самовираження;
- гра — це перша сходинка діяльності дитини, початкова школа її поведінки, нормативна і рівноправна діяльність;
- гра — це практика розвитку; діти грають, тому що розвиваються, і розвиваються, тому що грають;
- гра — це свобода саморозкриття, власного розвитку, спираючись на підсвідомість, розум і творчість;
- гра — це головна сфера спілкування дітей; у грі розв'язуються проблеми міжособистісних відносин, набувається досвід взаємовідносин людей.

У процесі навчання іноземної мови в початковій школі гра виконує моделювальну, інформувальну, формувальну, коригувальну, стимулювальну функції.

Моделювальна функція гри полягає у створенні умов для сприяння соціальному розвитку дитини; інформувальна — передбачає ознайомлення дітей в ігровій формі з пізнавально-цінною інформацією, а також із правилами та нормами поведінки у певних ігрових ситуаціях; формувальна — полягає у розвитку мотиваційної і пізнавальної сфер дитини, у формуванні її як особистості, як індивіда і як суб'єкта навчальної діяльності; коригувальна — дає змогу виявити під час гри навички учнів (фонетичні, лексичні, граматичні), рівень сформованості мовленнєвої поведінки у відповідних ситуаціях, обрати засоби психолого-дидактичного впливу на кожного окремого учня; стимулювальна функція гри забезпечує мажорний тон спілкування, позитивний емоційний настрій, усунення негативних психологічних бар'єрів.

Працюючи з учнями початкових класів, слід пам'ятати, що навчальна діяльність учнів залежить від спрямованості їхньої особистості, що головним чином проявляється у потребах і мотивах. Характерними для учнів молодшого шкільного віку є потреба у грі, рухах, зовнішніх враженнях. Отже, навчання іноземної мови в початкових класах має моделювати такий навчальний процес, у якому широко використовуються цікаві пізнавальні завдання,

ігрові елементи, прийоми драматизації, колективна діяльність. Усі ці прийоми дозволяють подолати труднощі, пов'язані з «умовним» характером іншомовного спілкування.

На уроках цікавим буде комбінування різних видів ігрових вправ, що потенційно стимулюють мовленнєві та мовні дії дітей, а саме:

- рольові ігри, які психологи вважають дійовим засобом соціалізації дитини;
- пізнавально-художні дидактичні ігри, наприклад: «Послухай і намалюй», «Прочитай і намалюй», «Намалюй і розкажи»;
- рухливі дидактичні ігри з інтелектуальним навантаженням, наприклад: гра з м'ячем, скакалкою, що супроводжується виконанням певної мовленнєвої дії; гра-пантоміма, що ілюструє певні дії людей, тварин, які називає вчитель або учень;
- ігри-драматизації змісту пісень, віршів, сюжетів коміксу або тексту підручника, над яким працюють учні, казки тощо;
- лексичні та граматичні ігри з елементами змагання, побудовані за принципом «снігової грудки», «естафети», «мовленнєвого ланцюжка»;
- ігри-конкурси: на кращого декламатора, актора, диктора радіо тощо;
- спокійні інтелектуальні ігри, наприклад: відгадування мовних загадок, чайнвордів, кросвордів, ребусів, математичних задач, вікторини.

Обираючи той чи інший тип гри, необхідно чітко уявляти, яку він має мету.

1. Освітню:

а) сприяння глибокому засвоєнню учнями навчального матеріалу;

б) сприяння розширенню світогляду учнів, використовуючи додаткові джерела.

2. Розвивальну:

а) сприяння розвитку в учнів творчого мислення;

б) сприяння практичному застосуванню вмінь та навичок, здобутих на уроці.

3. Виховну:

а) виховання моральності поглядів та переконань;

б) сприяння у вихованні особистості, яка здатна на самовиховання та емоційну повноту, самореалізацію.

У роботі з учнями за технологією ігрових форм навчання використовують різноманітні засоби навчання:

- підручник;
- робочий зошит;
- ілюстрації навчального посібника;
- кросворди, шаради, ребуси;
- навчальні тематичні картинки;
- листівки;
- оригінальні тексти;
- роботи учнів — малюнки, кросворди.

При підготовці матеріалу до уроку вчителю необхідно залучати чіткі, конкретні образи, не забуваючи про емоційну повноту.

Кожен урок у початкових класах слід розпочинати з ігрової ситуації, знаходячи образ того, кому діти довірятимуть, кого вони не боятимуться, кого сприйматимуть як реальну істоту і, нарешті, кого вони люблять. Наприклад: із перших уроків до дітей приходить французька дівчинка Caroline і навчається разом із ними. Попередньо вчитель повідомила учням, що до них прийде гість, вона приїхала з Франції і хоче навчити їх своєї мови. Вона не знає жодного слова українською мовою, тому розмовляти з нею можна лише її рідною мовою. Для зустрічі з нею треба підготуватись. Щоб ознайомитися з нею, потрібно вивчити необхідні мовні зразки. Діти уважно слухають кожне слово, намагаючись правильно повторити його. Caroline пропонує різноманітні завдання учням, наприклад: «Намалюйте певний предмет, скажіть, що це за предмет». Caroline пропонує влаштувати виставку цих предметів. Наприклад, діти малюють яблуко (або якийсь інший предмет), виходять зі своїм малюнком до дошки і представляють його: «C'est une pomme». Після того, як всі учні представили свої малюнки, Caroline розглядає їх і оцінює роботу: «C'est super !», «Bravo !!!».

На іншому уроці французький одноліток Éric пропонує зробити виставку портретів учнів класу і представити їх за зразком: «Regardez ! C'est un garçon. C'est Dima». Таким чином нудний і монотонний процес повторення готових фраз перетворюється на вмотивований процес вивчення мовних одиниць для спілкування з уявним носієм мови.

Відомо, що учні початкових класів швидко втомлюються, тому потрібно практикувати проведення на уроках різноманітних

рухливих ігор, які допомагають зняти напруження. Причому підходити до цього моменту теж у вигляді гри. Наприклад: на кожній парті лежать три малюнки із зображенням людей у різних емоційних станах. Коли вчитель бачить, що учні втомилися і не сприймають певний матеріал, слід запитати: « Comment ça va ? ». Учні, показуючи певний малюнок, відповідають: « Ça va mal ! » (« Comme ci, comme ça ! », « Ça va très bien ! »). Після цього вчитель проводить гру.

Підготовчий етап до гри також слід проводити в ігровій формі. Наприклад, у багатьох іграх потрібен ведучий. Щоб обрати його, можливий такий варіант:

- Учні стають у коло. Вчитель пропонує дітям назвати кольори. Ведучим стає той, хто назве більшу кількість кольорів та ін. (наприклад, гра «Зоопарк»).

Популярною серед учнів є рольова гра — це невелика п'єса, яка ставиться учнями. Зазвичай в її основі лежить імпровізація. Її мета — інсценізувати незвичайні для учнів ситуації та події. Рольові ігри сприяють кращому розумінню цих ситуацій, а також формуванню участі щодо тих, про кого йдеться в гри.

Для проведення рольової гри необхідно:

- сформулювати проблему, яку буде ілюструвати гра;
- визначитися щодо сценічних ситуацій, інтриги і дійових осіб.

Спільно з учнями визначте кількісний склад учасників рольової гри і спостерігачів, а також подумайте, як доцільніше працювати над грою: усім класом чи одночасно з кількома невеликими групами. Заохочуйте нерішучих учнів до співучасті.

Також подумайте, як буде проходити рольова гра. Сценарій можна скласти у вигляді:

- розповіді, під час якої ведучий вводить частину учнів у курс справи, а решта — озвучують її, розкриваючи зміст через роль «своїх» персонажів;
- інсценізації, під час якої герої діють спонтанно, без підготовлених діалогів.
- Дайте учням час на обдумування ситуації і ролі. Якщо для проведення гри треба переставити меблі, зробіть це саме зараз.
- Часом доцільно зупинити гру в критичний момент, щоб опитати учасників і спостерігачів про те, що відбувається на сцені.
- Після рольової гри важливо, щоб учні задумалися над тим, що, власне, відбувалося, щоб вони усвідомили, що це не просто

гра, а ще й життєвий урок. При плануванні рольової гри обов'язково залишайте час у кінці для обговорення її мети і висновків.

- Якщо рольова гра пройшла невдало, запитайте учнів, що слід зробити, щоб її покращити. Якщо ж усе вдалося, варто було б показати її усій школі, тим самим пояснюючи тему, яку вона ілюструє.

Запам'ятайте:

- оскільки рольові ігри імітують реальне життя, вони повинні порушувати проблеми, на які немає однозначної відповіді. Наприклад, правильна і неправильна поведінка уявних персонажів. Не намагайтеся створити враження, що існує єдино правильна відповідь на кожне запитання, якщо насправді такої немає. Найважливіше, щоб учні і вчителі вміли сприймати різні точки зору природно, як нормальне явище. Учителі не повинні нав'язувати свого бачення спірних питань або вимагати консенсусу (згоди) в будь-якому разі. Однак можна підсумувати ті моменти, у яких вдалося досягти згоди, і залишити відкритими ті, які потребують подальшого обговорення;
- рольові ігри потрібно проводити з обережністю. Учителі повинні зважати на почуття окремих учнів і їхній соціальний статус.

У початковій школі під час вивчення теми «Моя сім'я» можна розділити ролі членів родини між учнями групи, і кожен розповідатиме про «свого героя», наслідуючи голос, міміку, жести. Вивчаючи тему «Тварини», кожен учень перетвориться на мешканця зоопарку: учні отримують картинки із зображенням тварин, але не показують їх одне одному. Їхнє завдання — не називаючи тварину, описати її так, щоб решта учнів здогадалась, про кого йдеться.

Ігрові вправи можна використовувати також у роботі з учнями середніх класів. Вони дозволяють здійснити диференційований підхід до учнів, залучити кожного до роботи, ураховуючи інтереси та рівень підготовки. Ігри різні за своїм призначенням, змістом, способами організації та ін.

Приклади вправ ігрового характеру для кращого засвоєння лексичного матеріалу:

— хто найшвидше відшукає антоніми до слів, написаних на дошці;

- хто швидше знайде відмінності між малюнками;
- знайти на малюнку предмети, які не є типовими для конкретної ситуації;
- закінчить фрази, вживаючи слова *un chien, un oiseau, un éléphant*:
 - Fort comme un ...
 - Fidèle comme ...
 - Rusé comme ...
 - Grand comme ...
 - Petit comme ... ;
- хто якнайшвидше вирішить таку проблему: прочитати вислови у другій колонці і знайти необхідні слова, які починаються на літеру «j»:

1. J _.	1. Pronom personnel.
2. J _ _.	2. Exercice amusant.
3. J _ _ _.	3. Une synonyme de « beau ».
4. J _ _ _ _.	4. Le quatrième jour de la semaine.
5. J _ _ _ _ _.	5. La presse, qu'on lit chaque jour.

Варто практикувати проведення групових, колективних ігор, що допомагає залучити кожного учня до роботи.

Розподіл учнівського колективу на групи вимагає дотримання правил етики, урахування симпатій, антипатій.

Один із відповідальних моментів у дитячих іграх — розподіл ролей, які можуть бути активними чи пасивними, головними або другорядними. Він залежатиме від статі дитини, її віку та фізичних особливостей. Для деяких ігор потрібно обрати капітана. Можна використовувати такі форми гри:

- 1) призначення на роль дорослим;
- 2) призначення на роль через капітана, ватажка команди;
- 3) вибір на роль відповідно до результатів ігрових конкурсів (кращий проєкт, костюм, сценарій, вірш та ін.);
- 4) добровільне прийняття дитиною ролі;
- 5) виконання ролі по черзі.

Так, вивчаючи тему «Школа», для автоматизації лексичних одиниць (ЛО) назв шкільних предметів можна запропонувати кожній групі намалювати якісь символи, предмети, що символізують

той чи інший шкільний предмет. Один представник від групи ставить іншій групі запитання:

— *Quelle est cette matière ?*

— *Quel jour nous avons cette matière ?*

Вивчаючи тему «Одяг», можна запропонувати групам виставити на аукціон певний предмет одягу. Учні повинні за 5 хвилин підготуватися і представити власну річ для продажу. При цьому описати всі її якості і переваги та загадати ціну. Клас повинен відгадати, скільки коштує ця річ. Виконуючи це завдання, учні не тільки активізують вживання лексичних одиниць з теми «Одяг», а й вживання числівників.

Можна проводити на уроках змагання. Наприклад, на дошці записані слова у дві колонки, але не в однаковій послідовності. Клас ділиться на дві команди. Вчитель називає слово, а учні повинні його закреслити. Перемагає та команда, яка правильно і швидко закреслить усі слова.

Ось добірка ігор та ігрових вправ, за допомогою яких можна закріпити новий лексичний, граматичний матеріал та рухливі ігри, які доцільно використовувати в урочний та позаурочний час.

Фонетичні ігри та ігрові вправи

1. « *Téléphone arabe* »

Мета гри: повторити певні фонетичні одиниці

Ця гра відома учням із раннього дитинства. Учитель розділяє учнів на дві команди. Гравці вибирають капітанів. Учитель шепоче слово першим гравцям обох команд. Діти намагаються якомога чіткіше вимовляти пошепки почуте слово, щоб воно дійшло до останнього гравця і зберегло форму. Виграє та команда, капітан якої правильно скаже слово. Для продовження гри команди міняють капітанів.

2. « *Dis comme moi* »

(«Скажи так, як я!»)

Мета гри: тренуватись в артикуляції певних фонем

Групу розділяють на дві команди. Учасники команд стають один проти одного так, щоб кожен мав пару, відстань між парами не повинна бути занадто малою. Один учень вимовляє слово, словосполучення, коротке речення (залежно від віку) якомога тихіше, але чітко артикулюючи. Його напарник повинен вимовити

це слово вголос. За правильну відповідь команда одержує один бал. Для збільшення відстані можна поставити партнерів по діагоналі, а після відповіді вони поступаються місцем наступному гравцеві і переходять в інший кінець класу.

Лексичні ігри та ігрові вправи

1. « *Train* » («Потяг»)

Мета гри: активізувати вивчені ЛО з теми « Noël » («Різдво»).

Перший учень складає речення з вивченими словами. Другий повторює перше речення і пропонує своє, додаючи нові слова. Третій повторює перше і друге речення і додає своє... Виграє той, хто зможе повторити більше речень, не помилившись. *Modèle* :

1. Je décore le sapin avec une boule.

2. Je décore le sapin avec une boule. Je décore le sapin avec une boule rouge et la guirlande (bleue, verte ...).

2. « *Lis et dessine !* »

Мета гри: закріпити лексичні одиниці та мовні зразки з теми « Ma journée de travail » («Мій робочий день»).

Перед кожним учнем лежить картка з малюнками та текстом. Учні читають текст і домальовують на годинниках вказаний у тексті час. Потім учні за цим зразком розповідають про свій шкільний день.

« Aujourd'hui, c'est dimanche ! Je me réveille à neuf heures et demie et je me lève à dix heures. Je prends mon petit déjeuner à dix heures et quart. J'écoute de la musique à onze heures moins le quart. Je regarde la télévision à onze heures et demie. Et je m'habille à 7 heures et demie ».

3. « *Trouvez les mots cachés* »

За допомогою малюнків дітям пропонується відшукати в кросворді слова та перекласти їх французькою мовою.

4. « *Journaliste* »

Мета гри: автоматизувати вживання ЛО з теми « Repas » («Їжа») та МЗ Qu'est-ce que tu prends au petit déjeuner ? та Je prends ..., Il (Elle) prend ...

Ця гра проводиться в групах. Учень у ролі журналіста опитує своїх сусідів та заповнює таблицю:

— Va interviewer tes camarades !

Qu'est-ce que tu prends au petit déjeuner ?

Tu prends du café? du thé ?

Les noms des cafés du thé du chocolat du jus d'orange du lait
Dima +

...

...

...

Dima prend du thé.

... prend ...

... prend ...

5. « *Mimodrame* » («Пантоміма»)

Мета гри: за допомогою міміки та жестів відгадати почуття людини.

На дошці записані вирази. Один учень за допомогою міміки та жестів зображує ці почуття, а інші повинні відгадати, що це за слово:

avoir peur

être malade

froid

fier

soif

amoureux

besoin

fatigué

Граматичні ігри та ігрові вправи

1. « *La photographie* »

Мета гри: вправляти у вживанні *passé composé*, *imparfait* та виразу « être en train de »; розвивати вміння описувати фізичний стан людини, події.

Кожен учасник гри приносить світлини зі свого дитинства.

1. Учні розглядають та коментують їх.

2. Потім кожен, дивлячись на світлину, описує свій фізичний стан, вік, одяг...

Exemple: « Là, sur cette photo, j'avais ... ans.

J'étais ... , je portais ... ».

3. Після цього учні описують час та події, зафіксовані на світліні. Exemple: « C'était l'été. J'avais chaud ... ».

4. Наприкінці учні відтворюють зображене на світліні.

2. « *Тос-Тос* »

Мета гри: закріпити наказовий спосіб, дієслово *entrer* та структуру *ce n'est pas ...* .

На фланелеграфі прикріплено декілька малюнків дверей. За кожними дверима захований один із 5–6 персонажів, представлених учителем (Voilà X, voilà Y). Ведучий загадує одного із персонажів, зображуючи його, і стукає по столу (toc-toc). Учні по черзі відгадують, про кого йде мова, показують двері, за якими цей персонаж захований, та запрошують його зайти (Entre, X). Той, хто відгадає назву персонажа, стає ведучим.

3. « *Féminin ou masculin ?* »

(«Відгадай, якого роду слово»)

Граматичний матеріал: родова опозиція *adjectifs de nationalité*.

Учитель вимовляє слово. Якщо це слово жіночого роду, то учні роблять реверанс.

Якщо слово чоловічого роду — роблять жест, ніби підкидають угору шляпи (так, як це робили мушкетери). Той, хто помилився, виходить із гри.

4. « *Dites correctement !* »

(«Скажіть правильно!»)

Граматичний матеріал: *adjectifs de nationalité*, en, au, aux, de, du, des.

Один з учнів пропонує товаришам розібратися із завданням, яке йому потрібно виконати. Це дуже цікаве завдання, але він не може зрозуміти певних позначень, тому й просить допомоги.

Модель: A. est Français. Il habite en France. Il est de Nice.

Опора:

- 1) A. — F ♂ Nice
- 2) B. — A ♀ Bonn
- 3) C. — GB ♂ Londres
- 4) D. — I ♀ Rome
- 5) E. — EU ♂ Chicago
- 6) F. — E ♀ Madrid

Рухливі ігри

1. « *Un, deux, trois, soleil !* »

(«Один, два, три, сонце!»)

Усі учасники гри шикуються в один ряд. Ведучий стає на 10–15 кроків попереду, обличчям до стіни, спиною до інших гравців. Поки ведучий вимовляє «Un, deux, trois, soleil !» учасники роблять кілька кроків уперед. Але щойно він закінчує фразу й обертається, усі завмирають. Якщо ведучий помічає, що хтось рухається, він

повертає цього гравця на вихідну позицію. Виграє той, хто першим дійде до стіни. Він стає ведучим і гра починається спочатку.

2. « *Cache-mouchoir* »

(«Сховай хусточку»)

Гравці ховають якийсь предмет, а ведучий повинен його знайти. Для того, щоб йому допомогти, слід сказати:

— Tu gèles ! C'est glacial !	Мороз! Дуже холодно!
— C'est froid !	Холодно!
— C'est chaud !	Тепло!
— C'est brûlant ! Tu brûles !	Гаряче! Ти гориш!

3. « *Enfile ton aiguille* »

Enfil ton aiguille,

Charmante couturière.

Enfile ton aiguille,

Et le temps passera.

Шикуються ланцюжок гравців. Діти беруться за руки. Крайній з одного боку спирається рукою на стіну. Той, хто стоїть з іншого боку, як голка нитку, веде за собою весь ланцюжок, пробігаючи по черзі під зчепленими руками гравців. А потім, із тими ж словами, цей ланцюжок розплітається у зворотному напрямку.

4. « *Guillaume, Guillaumette* »

Mon âne ! Mon âne

As-tu bien déjeuné ?

« Oui ! Oui ! Madame,

J'ai mangé du paté ! »

La patte d'alouette,

Guillome, Guillaumette,

Chacun s'embrassera,

Et Guillaume restera.

Діти стають у коло. Ведучий у центрі. Він грає роль віслюка. Діти йдуть по колу і співають пісеньку. Зі словами « Chacun s'embrassera » кожен учасник гри повинен знайти собі пару. Той, хто залишається один, стає ведучим.

Пальчикові ігри — це інсценування римованих історій, казок за допомогою пальців. Багато ігор вимагають участі обох рук, що дає можливість дітям орієнтуватися у поняттях «праворуч», «ліворуч», «угору», «вниз» тощо. Спільною метою рухливих і пальчикових ігор є не лише зміцнення здоров'я і правильний фізичний розвиток дітей, але й позитивні емоції під час виконання

різних рухів, спільної гри з однолітками. Ігри з пальчиками розвивають мозок дитини, стимулюють розвиток мови, творчі здібності, фантазію. Прості рухи допомагають зняти напруження не тільки із самих рук, але й розслабити м'язи всього тіла. Вони здатні поліпшити вимову багатьох звуків. Чим краще працюють пальці і вся кисть, тим краще дитина говорить. Методика і сенс пальчикових ігор полягає в тому, що нервові закінчення рук впливають на мозок дитини, тому активізується мозкова діяльність. Для навчання в школі дуже важливо, щоб у дитини були добре розвинені м'язи дрібної моторики.

Пальчикові ігри — помічники у підготовці руки дитини до письма, розвитку координації. Для того, щоб паралельно розвивалося й мовлення, можна використовувати для таких ігор невеликі віршики, лічилки, пісеньки. Завдяки пальчиковим іграм дитина отримує різноманітні сенсорні враження, у неї розвивається уважність і здатність зосереджуватися.

Таким чином, беручи за основу вищесказане, можна стверджувати, що гра як засіб, який гарантує позитивний емоційний стан, підвищує працездатність і зацікавленість учителів і учнів на відміну від монотонного виконання певних завдань, що призводить до напівсонної ситуації в класі. Гра на уроці французької мови допомагає учням молодших класів подолати неспівчужність; повірити в себе, у свої сили; вивчити нову лексику; мовні конструкції; розвиває кмітливість; дає можливість уникнути перевантажень; сприяє підвищенню пізнавальної активності. Отже, ігри, що формують мовні навички, мають на меті: навчити учнів вживати мовні зразки, що містять певні граматичні труднощі; створити природну ситуацію для вживання цього мовного зразка; розвинути мовну творчу активність учнів; тренувати учнів у вживанні лексики в ситуаціях, наближених до природної обстановки; активізувати мовнорозумову діяльність учнів; розвивати мовну реакцію учнів; ознайомити учнів із сполучуваністю слів. У цілому на всіх етапах розвитку особистості гра сприймається як цікаве, яскраве, необхідне для життєдіяльності заняття, і чим старший учень, тим більше він відчуває розвивальне і виховне значення гри. У зв'язку із цим можна повністю погодитися з думкою, що гра — це життєва лабораторія дитинства, яка дає той аромат, ту атмосферу молодого життя, без якої ця пора дитини була б непотрібною для людства. У цій грі спеціального відпрацювання

життєвого матеріалу є найбільш цінне ядро розумної школи дитинства. Підсумовуючи вищезазначене, можна сказати, що ігрова діяльність — явище поліфункціональне. У вивченні іноземної мови вона може виконувати такі функції:

- навчальну, мотиваційну;
- орієнтувальну, компенсаторну;
- виховну.

Навчальна функція виступає як особлива вправа, метою якої є оволодіння навичками і вміннями діалогічного мовлення в умовах міжособистісного спілкування. Реалізує мотиваційно-збуджувальну функцію, тому що приводить у дію механізми мотивації. Як модель міжособистісного спілкування, вона викликає потребу в ньому, стимулюючи інтерес учнів до участі в іншомовному спілкуванні.

Орієнтувальна функція орієнтує учнів на планування власної мовленнєвої поведінки і передбачення поведінки співрозмовника, розвиває вміння оцінювати вчинки (свої та інших).

Компенсаторна функція означає, що гра дає змогу розв'язувати протиріччя, що виникають між потребою учня виконати мовленнєву дію і неможливістю здійснити операції, що їх вимагає дія. Завдяки розширенню контексту діяльності учнів урахується їхнє прагнення виглядати дорослими, задовольняються нездійсненні раніше бажання.

Виховна функція реалізується завдяки тому, що через гру забезпечується всебічний вплив на учнів. Відповідно — ігрова діяльність є провідним містком у методиці викладання іноземної мови і сприяє формуванню позитивних якостей особистості, активної життєвої позиції учня в колективі та суспільстві.

Отже, гра є інструментом навчання, активізує розумову діяльність учнів, дозволяє зробити навчальний процес цікавим, заставляє їх хвилюватися і переживати. З використанням ігор засвоєння навчального матеріалу учнями проходить легше й ефективніше, зменшується фізичне напруження під час уроку.

6. Оцінювання навчальних досягнень із французької мови в НУШ

Учителю французької мови слід свідомо підходити до вибору методики оцінювання навчальних досягнень учнів. Тож спершу з'ясуємо, що включає цей вид діяльності.

Згідно із сучасними уявленнями оцінювання означає збір інформації про прогрес учнів у навчанні, зміни в їхньому ставленні до навчальної діяльності, аби зробити висновок про їхні когнітивні надбання.

Ми можемо оцінювати формально — підсумкове оцінювання (за допомогою тестування та іспитів) чи неформально — формувальне оцінювання. Формувальне оцінювання можна проводити протягом уроку, спостерігаючи за учнями, які працюють і виконують завдання, уважно дослухаючись до їхнього мовлення.

Плануючи оцінювання, потрібно визначити його мету та вирішити, коли і як його проводити, обрати відповідні методики. Обираючи підсумкове чи формувальне оцінювання, ми аналізуємо їхні переваги в кожному окремому випадку, виходячи із їхніх завдань, мети та способу виставлення балів. Так, завдання для підсумкового оцінювання можуть бути у вигляді тестів або іспитів, водночас у разі формувального оцінювання учні виконують звичні для них завдання на уроці чи вдома.

Формальне тестування проводять під час іспиту, коли учні сидять за партами, мовчки працюючи над завданнями впродовж обмеженого часу під наглядом учителя, та отримують оцінку за нього.

Нижче наведені приклади формального тестування.

Діагностичний тест проводять на початку курсу, щоб визначити стратегію подальшого навчання учнів.

Тест на визначення рівня опанування мовою потрібен під час вступу до мовної школи чи курсів, щоб правильно провести розподіл на групи за рівнями.

Формувальне оцінювання використовують, коли потрібно скоригувати навчальний процес та забезпечити зворотний зв'язок про сильні та слабкі сторони учнів у вивченні теми.

Підсумковий тест проводять наприкінці семестру чи курсу, і учні отримують оцінку за нього.

Мета формувального оцінювання — визначити загальний рівень опанування мови, навчальних досягнень наприкінці курсу чи частини курсу.

Формувальне оцінювання — це зворотний зв'язок з учителем (для визначення рівня навчання); сприяння вчителю у виборі видів роботи та матеріалів для майбутніх уроків; зворотний зв'язок з учнями (щодо набутих умінь та навичок).

У разі формувального оцінювання учитель веде записи своїх спостережень, не виставляючи бали, або ж учні ведуть записи про власні досягнення. Учні самостійно можуть здійснювати неформальне оцінювання — самооцінювання (мовне портфоліо). Таким чином учні стають самостійнішими у навчанні. У подальшому вчитель використовує цю інформацію, плануючи наступні уроки.

Завдання для підсумкового (формального) оцінювання навчальних досягнень учнів можуть визначати рівні оволодіння різними навичками та бути більше чи менше наближеними до реального вживання мови, а також бути легшими чи важчими для виставлення балів.

Приклади завдань для формувального оцінювання: заповнення пропусків (видалені певні тематичні слова); впорядкування переплутаних речень; переформулювання речень; пошук помилок у тексті; запитання із множинним вибором відповіді; запитання «Правильно / Неправильно / (Не вказано)»; перенесення інформації (наприклад, з тексту до діаграми, таблиці тощо); пошук відповідності; логічне впорядкування частин тексту чи малюнків; диктант; написання узагальненого викладу прочитаного чи почутого тексту; кероване письмове завдання; інтерв'ю; заповнення пропущеної інформації, яку учні отримують від партнера; читання для пошуку певної інформації; рольові ігри; написання есе, електронного листа, листівки, звіту; групові дискусії; вибір заголовків для текстів або абзаців; підпис малюнків; заповнення бланків; завершення оповідання; опис малюнка або діаграми; зображення маршруту на мапі; закінчення малюнка; вибір малюнка або опису, найбільш наближеного до почутого; розв'язання проблем у групах; створення мапи думок (діаграми, на якій відображають ідеї або завдання); пошук зайвого; добір синонімів, антонімів, визначень.

Деякі завдання оцінювати легше, оскільки вони мають лише одну правильну відповідь, інші можуть мати кілька. Окремі завдання спрямовані на перевірку опанування граматичного або

лексичного матеріалу, способів зв'язку слів у реченні, розуміння прослуханого або прочитаного тексту та оперування даними з нього, узагальнення змісту тексту чи написання власного висловлення на запропоновану тему; взаємодію з іншими учасниками навчання.

Відповідно, кожен вид завдань для оцінювання має свої переваги та недоліки, і можна комбінувати різні їх види, щоб зробити оцінювання найбільш оптимальним та справедливим.

Контроль є складовою частиною системи навчання французької мови. На відміну від власне навчання, метою якого є формування іншомовних мовленнєвих навичок і вмінь, завданням контролю передусім є визначення та оцінювання рівня їх сформованості. Головна мета контролю у процесі навчання іноземної мови — управління цим процесом.

Як складник системи навчання, контроль має свої функції, види, форми, засоби та об'єкти.

Успішна реалізація функцій контролю впливає на ефективність як контролю, так і всього процесу навчання. Виділяють такі функції контролю: зворотного зв'язку, оціночну, навчальну і розвивальну.

Функція зворотного зв'язку є основною функцією контролю, яка забезпечує керування процесом навчання іноземної мови. Зворотний зв'язок діє у двох напрямках: на вчителя та учня. Зворотний зв'язок, що діє у напрямі до вчителя, несе йому інформацію про рівень успішності учнів. Учитель аналізує цю інформацію щодо наявності недоліків, проводить діагностику відхилень у мовленнєвій діяльності учнів, виявляє ступінь відповідності обраної стратегії і тактики навчання реальним потребам. Це дає можливість своєчасно оцінити методичну ситуацію і внести необхідні коригувальні зміни щодо добору прийомів, способів і методів навчання, відбору вправ, визначення режиму і тривалості їх виконання, послідовності організації всієї навчальної роботи з учнями.

Зворотний зв'язок у напрямі до учнів дає їм інформацію про успішність їхньої навчальної діяльності з опанування іншомовних навичок та вмінь. Така інформація дозволяє учням здійснювати самооцінку досягнень в опануванні мови і планувати власну навчальну діяльність.

Оціночна функція реалізується в ході оцінювання результатів виконання учнями навчальних завдань. Оцінка вказує на певний

рівень опанування іншомовної мовленнєвої діяльності, є орієнтиром для учнів (та їхніх батьків) у подальшій діяльності в опануванні іноземної мови. Оцінка є основним показником успішності навчання в офіційних документах про освіту, а також у звітах, що складаються адміністрацією шкіл для органів управління освітою.

Навчальна функція контролю реалізується на основі синтезу набутих навичок і вмінь в оперуванні засвоєним мовним та мовленнєвим матеріалом, які актуалізуються у процесі виконання контрольних завдань. Контрольне завдання за характером є вправою, виконання якої потребує від учня здійснення певних мовленнєвих дій, спрямованих на досягнення мети, поставленої у завданні. Ці мовленнєві дії реалізуються завдяки функціонуванню відповідних мовленнєвих навичок і вмінь, у результаті чого відбувається їх подальше закріплення та удосконалення. Отже, під час виконання контрольних завдань продовжується і процес навчання.

Розвивальна функція контролю передбачає розвиток індивідуально-психологічних особливостей учнів, які функціонують під час виконання учнями контрольних завдань: оперативна слухова або зорова пам'ять, гнучкість мислення, фонематичний слух, пластичність артикуляційного апарату та ін. У процесі контролю відбувається розвиток спеціальних навчальних умінь, які дозволяють учням найкращим чином виконати контрольне завдання шляхом визначення оптимальних стратегій його виконання. На цій основі розвиваються вольові якості особистості учня, почуття відповідальності, здатність до самодисципліни. Розвивальна функція контролю реалізується також і в напрямі розвитку інтересу, мотивів учня до вивчення іноземної мови. Перспектива отримання високих результатів у виконанні контрольних завдань заохочує учнів до вдосконалення опанування ними іноземної мови.

Контролю притаманні такі якості, як цілеспрямованість, репрезентативність, об'єктивність та систематичність. Цілеспрямованість контролю полягає в тому, що він має бути спрямованим на певні мовленнєві навички і вміння, рівень досягнення яких визначається та оцінюється.

Репрезентативність контролю означає, що контролем має бути охоплений весь той мовний і мовленнєвий матеріал, засвоєння якого перевіряється. Об'єктивність контролю забезпечується застосуванням об'єктивних способів оцінювання відповідей учнів.

Систематичність контролю реалізується за умови його регулярного проведення у процесі навчання іноземної мови на всіх етапах навчання.

Систематичність контролю реалізується в таких його видах:

а) поточний контроль, який здійснюється у ході вивчення конкретної теми для визначення рівня сформованості окремої навички або вміння, якості засвоєння певної порції навчального матеріалу;

б) рубіжний контроль, який проводиться після закінчення роботи над темою, тематичним циклом, наприкінці чверті, року;

в) підсумковий контроль, який реалізується після завершення відповідного ступеня навчання іноземної мови. Кожний із видів контролю виконує усі функції, властиві контролю, але залежно від його виду та чи інша функція має особливе значення і виступає домінуючою.

У процесі поточного контролю домінуючою є функція зворотного зв'язку. На основі результатів поточного контролю вчитель отримує інформацію про успішність або неуспішність організації навчального процесу з іноземної мови, що дає йому можливість своєчасно коригувати навчальну діяльність учнів з опанування французької мови та свою діяльність щодо забезпечення навчального процесу.

Під час рубіжного та підсумкового контролю на перший план виступає оціночна функція контролю, оскільки метою цих контрольних завдань є визначення та оцінювання рівня навчальних досягнень учнів в оволодінні іншомовними навичками і вміннями за певний відрізок часу або після завершення певного етапу навчальної роботи.

За формою організації контроль може бути індивідуальним або фронтальним / груповим;

за характером оформлення відповіді — усним або письмовим; за використанням рідної мови — одномовним або двомовним.

Письмовий контроль проводиться у формі виконання учнями письмових контрольних робіт і в цьому випадку є фронтальним контролем.

Усний контроль проводиться у формі співбесіди з учнем, наприклад, під час усного іспиту, і належить до індивідуального контролю. Розрізняють також контроль з боку вчителя і контроль з боку учня.

Контроль з боку вчителя здійснюється під час проведення уроку і передбачає передусім корекцію помилок учня.

Контроль з боку учня може реалізуватись у формі взаємоконтролю, самоконтролю і самокорекції. Взаємоконтроль передбачає здійснення контролю опанування іншомовної мовленнєвої діяльності учнями. Взаємоконтроль може бути організований, наприклад, під час роботи в парах з індивідуальними картками, підстановчими таблицями тощо, коли один учень перевіряє за допомогою ключа виконання контрольного завдання іншим учнем.

Самоконтроль — це розумове вміння, яке забезпечує навчальну дію порівняння результатів власного виконання навчального завдання (програми) зі змістом і зовнішнім оформленням відповідного (заданого) іншомовного матеріалу. Порівняння здійснюється учнем з опорою на навчальний матеріал і власний досвід з метою подальшого самостійного виправлення зробленої ним самими помилки, яка певною мірою була самостійно усвідомлена. Природно, що при здійсненні самоконтролю відбувається самокорекція, яка логічно завершує увесь цикл іншомовної діяльності.

Під самокорекцією розуміють інтелектуальне вміння, котре забезпечує безпосереднє виправлення учнем усвідомленої помилки з метою підвищення рівня реалізації навчально-контрольної діяльності в цілому. Засобами проведення контролю виступають спеціально підготовлені контрольні завдання, які включають інструкцію щодо виконання і мовний та мовленнєвий матеріал, який вивчався учнями. Необхідною умовою в підготовці таких завдань є те, що інструкція повинна спонукати учнів до реалізації саме тих мовленнєвих навичок і вмінь, які підлягають контролю, а мовний і мовленнєвий матеріали контрольних завдань мають охоплювати увесь той матеріал, засвоєння якого перевіряється.

Об'єктами контролю виступають навички і вміння мовлення, рівень опанування якими дозволяє учневі здійснити іншомовну мовленнєву діяльність.

Отже, об'єктами контролю є:

- слухо-вимовні, лексичні, граматичні навички (мовна компетенція);
- уміння здійснювати мовленнєву діяльність у говорінні, аудіюванні, читанні, письмі з урахуванням соціокультурних особливостей цих видів мовленнєвої діяльності (комунікативна компетенція).

Залежно від ступеня навчання в середньому навчально-му закладі учень має опанувати певний рівень іншомовної

комунікативної компетенції у межах засвоєного мовного та мовленнєвого матеріалу.

Обсяг цього матеріалу, а також тривалість висловлювань, обсяг і змістова характеристика текстів для читання та аудіювання, зміст лексичного, граматичного і фонетичного мінімуму, що має бути засвоєний у НУШ.

Якісні та кількісні показники опанування учнями іншомовного спілкування у різних видах мовленнєвої діяльності є критеріями оцінки їхніх відповідей, отриманих під час проведення контролю.

Щодо кількісних показників, послугуємося національною шкалою оцінювання за рівнями:

- високий (10—12 балів) — виконує всі або майже всі (90—100 %) правильно;
- достатній (7—9 балів) — виконує більшість завдань (70—89 %) правильно;
- середній (4—6 балів) — виконує більше половини завдань правильно (50—69 %);
- початковий (1—3 бали) — виконує деякі завдання правильно (20—49 %).

У продуктивних видах мовленнєвої діяльності (говорінні, письмі) основними якісними показниками є:

- ступінь узгодженості висловлювань із заданою темою, ситуацією;
- повнота відображення ситуації;
- рівень і характеристика імпровізації у формулюванні висловлювань;
- правильність використання мовних засобів для оформлення висловлювань;
- різноманітність використання мовних засобів.

Концепція Нової української школи ставить особливі вимоги до вчителя французької мови. Його креативність, комунікативність, мобільність мають відповідати запитам сучасних учнів. Оновленого методичного формату потребує, відповідно, й сучасний урок, що залишається основною формою педагогічної взаємодії вчителя й учнів у новій українській школі. Сучасна реальність ставить перед учителем високу планку, яка потребує методичної віртуозності в побудові уроку. Послугуючись загальноєвропейськими рекомендаціями з мовної освіти, інформаційно-комунікаційними технологіями, новітніми методиками

й методологіями, сучасний учитель має набагато більше можливостей реалізувати свої найкреативніші педагогічні інновації в контексті, на перший погляд, такого традиційного навчально-педагогічного жанру, як урок. Проте, яким буде цей урок, — залежить лише від професійної майстерності вчителя. І не лише його креативності, артистичності, комунікабельності та інформаційно-цифрової компетентності, а й досвіду та вміння мислити.

Сучасний урок має бути синкретичним: по-перше, компетентнісно зорієнтованим на формування ключових життєвих потреб; по-друге, інноваційним з огляду на використання технічних засобів і цифрових технологій, без яких сьогодні не існує цивілізований простір; по-третє, комунікативно спрямованим на адекватне сприйняття франкофонних цінностей — свободи, демократії та права. Усі три умови підпорядковані загальній концепції — дитиноцентризму, коли епіцентром уроку є дитина. Дотримання цих умов є запорукою ефективного уроку.

Учителів варто пам'ятати, що в свої перші дев'ять років життя діти точно копіюють вимову і легко запам'ятовують мовленнєві зразки. Тому розігрування невеликих сценок, заучування напам'ять віршів і пісень є особливо ефективними завданнями, виконуючи які учні імітують правильну вимову й інтонаційний малюнок. Система вправ і завдань має бути задана у послідовності, що відображає первинність розвитку чутливості дітей до сприйняття іноземної мови через аудіовізуальну демонстрацію мовленнєвих зразків з опорою на контекст та наочність із подальшим імітативним репродукуванням зразків учнями та використанням їх під час взаємодії між собою та з вчителем, за допомогою елементарних інтеракцій.

Гра є природним середовищем спілкування для учнів початкової школи, ось чому використання ігрових ситуацій на уроці французької мови забезпечуватимуть живий та веселий спосіб тренування мовленнєвих компонентів та структур у дії. Бажано, щоб ці ігри були націлені на співпрацю між учнями та були не стільки змагальними за характером, скільки спрямовані на те, щоб дати їм змогу практикувати мовлення та набути відчуття досягнення результату, а не відчуття переваги над кимось. Учні можуть перевіряти свої навички, змагаючись зі своїми попередніми результатами, перевершуючи свої власні кращі зусилля, а не один із одним. Варто пам'ятати, що гра мотивує учня до спілкування іноземною мовою і дозволяє, практикуючи елементарне іншомовне спілкування, здобувати більше впевненості у власних силах та вмінні взаємодіяти за допомогою іноземної мови.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про освіту» [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua>
2. Концепція Нової української школи — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua>
3. Державний стандарт початкової загальної освіти [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua/index.php/ua/>.
4. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua/index.php/ua/>.
5. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / За ред. наук. ред. укр. вид. док. пед. наук, проф. С. Ю. Ніколаєва. — К. : Ленвіт, 2003. — 273 с.
6. Наказ МОН України від 23.03.2018 № 283 «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо організації освітнього простору Нової української школи». — Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua>
7. Савченко О. Я. Ключові компетентності — інноваційний результат шкільної освіти // Рідна школа. — 2011. — № 8–9. — С. 4–8.
8. Методичні рекомендації для вчителів іноземних мов — учасників всеукраїнського експерименту «Розроблення і впровадження навчально-методичного забезпечення початкової освіти в умовах реалізації нового Державного стандарту початкової загальної середньої освіти» щодо викладання іноземних мов у загальноосвітніх навчальних закладах у 2017/2018 навчальному році (додаток до листа МОН України від 15.09.2017 № 91/9-503). — Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua>